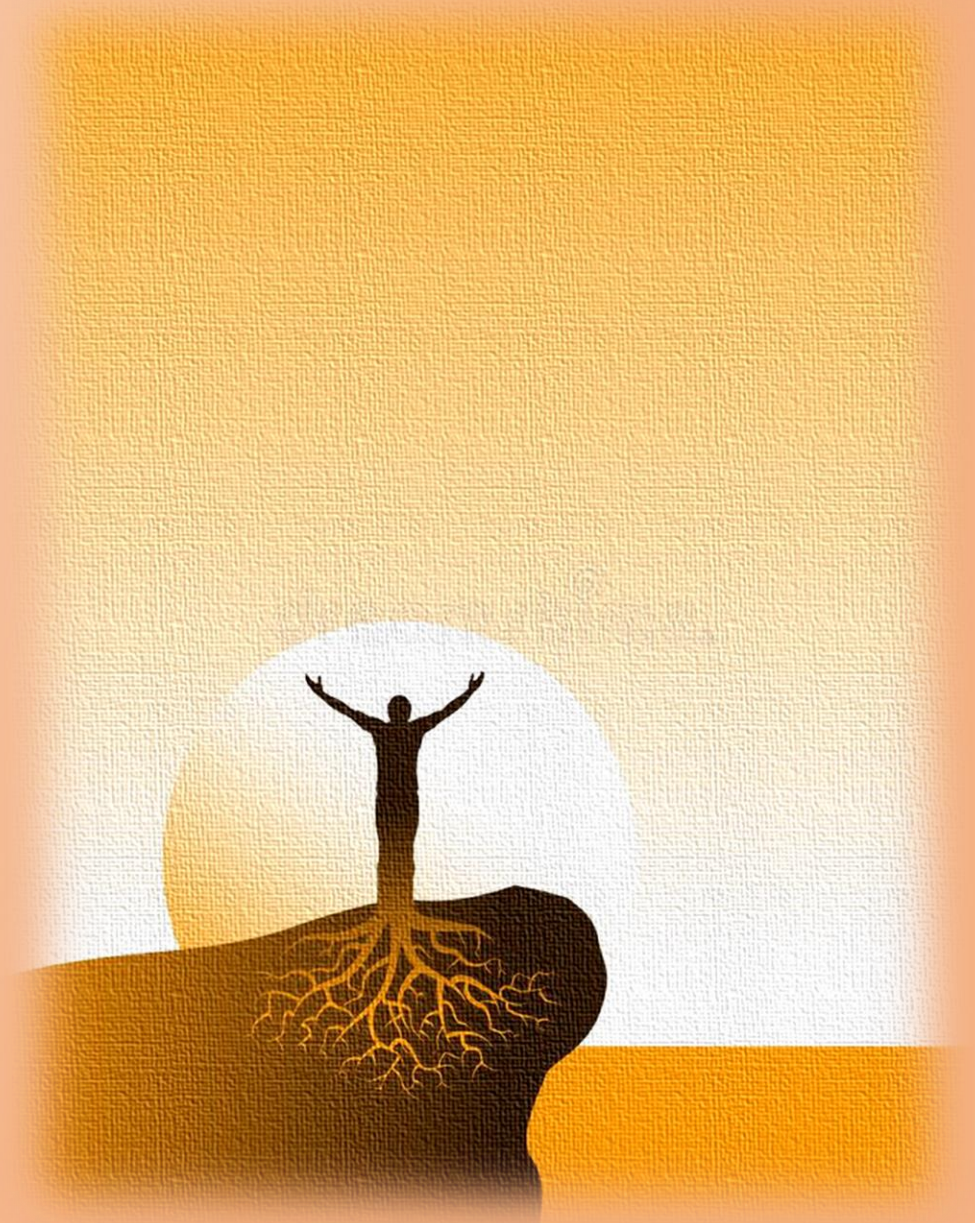

Θεματική Ανάλυση

Βασιλική Πλιόγκου
Επίκουρη Καθηγήτρια
ΠΤΝ-ΠΔΜ
vrliogou@uowm.gr

Με την ανάλυση ποιοτικών δεδομένων, που έχουν παραχθεί στο πλαίσιο μιας εμπειρικής μελέτης (π.χ. μετεγγραμμένων κειμένων συνέντευξης), επιχειρείται η απόδοση νοήματος στα δεδομένα αυτά, προκειμένου να δοθεί απάντηση στα κεντρικά ερωτήματα μιας έρευνας. Στο πλαίσιο της ερμηνευτικής επιστημολογικής παράδοσης, υπάρχουν πολλές, διαφορετικές προσεγγίσεις ποιοτικής έρευνας, οι οποίες διαφέρουν ως προς τις επιστημολογικές τους παραδοχές, τον τρόπο διατύπωσης ερευνητικών ερωτημάτων αλλά και τον τρόπο ανάλυσης των δεδομένων.

Η θεματική ανάλυση

Η θεματική ανάλυση συνίσταται στη συστηματική αναγνώριση, οργάνωση και κατανόηση επαναλαμβανόμενων μοτίβων νοήματος εντός ενός συνόλου δεδομένων. Με αυτόν τον τρόπο, ο/η ερευνητής/τρια αποκτά γνωστική πρόσβαση σε συλλογικούς τρόπους νοηματοδότησης και εμπειρίες. Ο/η ερευνητής/τρια μπορεί να ανιχνεύσει πολυάριθμα μοτίβα νοήματος εντός των δεδομένων του. Εστιάζει, ωστόσο, σε εκείνα που είναι σχετικά με το θέμα το οποίο μελετά και, ειδικότερα, σε εκείνα που είναι κατάλληλα για την απάντηση των ερευνητικών του ερωτημάτων.

Η θεματική ανάλυση

Συνεπώς, τα ερευνητικά ερωτήματα λειτουργούν ως οδηγός κατά τη διαδικασία της θεματικής ανάλυσης. Η θεματική ανάλυση δεν αποτελεί μια «τεχνικού τύπου» διαδικασία κατά την οποία ο/η ερευνητής/τρια, ως άλλος αρχαιολόγος, αποκαλύπτει θέματα ή κατηγορίες που ενυπάρχουν θαμμένα, κάπου μέσα στα δεδομένα, και αναμένουν να ανακαλυφθούν. Η διαδικασία της ανάλυσης προϋποθέτει τον ενεργητικό και δημιουργικό ρόλο του ερευνητή, ο οποίος, αναπτύσσοντας μια διαλογική σχέση με τα δεδομένα του, περισσότερο παράγει και συγκροτεί τα θέματα παρά τα ανακαλύπτει.

Η θεματική ανάλυση

Σε αντίθεση με άλλες μεθόδους ανάλυσης, που δεσμεύονται σε συγκεκριμένες θεωρητικές προσεγγίσεις - όπως η ανάλυση λόγου στη θεωρία του λόγου, η ανάλυση συνομιλίας στην εθνομεθοδολογία, η αφηγηματική ανάλυση στη θεωρία της αφήγησης – η θεματική ανάλυση λογίζεται ως μια ευέλικτη μέθοδος ανάλυσης, η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλαπλούς τρόπους από ερευνητές που εκκινούν από διαφορετικές θεωρητικές αφετηρίες.

Η θεματική ανάλυση

Στη συνέχεια, θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε, με απτό τρόπο και με τη χρήση παραδειγμάτων, τα διαδοχικά στάδια που μπορεί να ακολουθήσει ένας ερευνητής, για να αναλύσει τα δεδομένα του, υιοθετώντας τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης. Στο παρόν κείμενο θα αναφερθούμε σε δεδομένα που έχουν παραχθεί μέσω της τεχνικής της ημιδομημένης συνέντευξης.

1ο ΒΗΜΑ: Μετεγγραφή («απομαγνητοφώνηση»).

Η συνέντευξη αποτελεί μια οργανωμένη συνομιλία μεταξύ ενός συνεντευκτή/ερευνητή και ενός πληροφορητή, που λαμβάνει χώρα κατά την προσπάθεια του πρώτου να παραγάγει δεδομένα για να απαντήσει στα ερωτήματα της έρευνάς του. Η συνομιλία αυτή καταγράφεται (ηχογραφείται ή/και βιντεοσκοπείται). Μετά το πέρας της διαδικασίας της συνέντευξης, οφείλουμε να μεταφέρουμε σε γραπτό κείμενο την ηχητικά καταγεγραμμένη συνομιλία του συνεντευκτή με τον πληροφορητή. Η διαδικασία αυτή της απομαγνητοφώνησης ονομάζεται «μετεγγραφή» (transcription).

1ο ΒΗΜΑ: Μετεγγραφή («απομαγνητοφώνηση»).

Μετεγγραφή, συνεπώς, καλείται η μετατροπή σε γραπτό κείμενο των ηχογραφημένων ή βιντεοσκοπημένων λεκτικών διαδράσεων, σύμφωνα με καθορισμένους κανόνες σημειογραφίας. Υπάρχουν πολλά συστήματα σημειογραφίας που μπορεί να αξιοποιήσει ο/η ερευνητής/τρια για να αποδώσει τον προφορικό λόγο σε γραπτό κείμενο, αποτυπώνοντας και όσες παραγλωσσικές εκδηλώσεις κρίνει απαραίτητο (π.χ. μεγάλες ή μικρές παύσεις, επιτονισμούς, επαναλήψεις λέξεων, κλπ.).

1ο ΒΗΜΑ: Μετεγγραφή («απομαγνητοφώνηση»).

Τα συστήματα σημειογραφίας διαφοροποιούνται ως προς το εύρος των λεπτομερειών που απεικονίζουν. Η επιλογή ενός από τα συστήματα αυτά ή, ακόμη, και η δημιουργία ενός νέου εξαρτάται από το είδος της ανάλυσης που υιοθετείται από τον κάθε ερευνητή καθώς και τη στοχοθεσία της έρευνας. Για τη θεματική ανάλυση, που δίνει έμφαση κυρίως στο περιεχόμενο των λεχθέντων, αρκεί ένα πολύ απλό σύστημα σημειογραφίας, το οποίο θα πρέπει να αποτυπώνει πιστά τον προφορικό λόγο και μόνο κάποιες πολύ χαρακτηριστικές παραγλωσσικές εκδηλώσεις (π.χ. γέλιο, έντονος τονισμός, μεγάλες παύσεις).

1ο ΒΗΜΑ: Μετεγγραφή («απομαγνητοφώνηση»).

Στο στάδιο αυτό της
μετεγγραφής είναι σημαντικό
να σημειώσουμε τα εξής:

Α. Αποδίδουμε με ακρίβεια τα λόγια του
πληροφορητή και του συνεντευκτή χωρίς να
διορθώνουμε λάθη, παραδρομές, διακοπές,
επαναλήψεις.

Β. Δεν περιοριζόμαστε μόνο στην απόδοση
των λόγων του πληροφορητή αλλά και
αυτών του συνεντευκτή [Είναι σημαντικό να
γνωρίζουμε σε ποια ακριβώς ερώτηση ή
αντίδραση του συνεντευκτή απάντησε ο
πληροφορητής].

Γ. Καταγράφουμε στο παράρτημα της
εργασίας μας (σε ένα πινακάκι) το σύστημα
σημειογραφίας που αξιοποιήσαμε κατά
την μετεγγραφή, ακόμη και αν αυτό είναι
υποτυπώδες.

1ο ΒΗΜΑ: Μετεγγραφή
(«απομαγνητοφώνηση»).

Παράδειγμα:

Πίνακας 1: Σύμβολα μετεγγραφής	
(...)	Σημαντική παύση
[γέλιο]	Εκτός ομιλίας πληροφορία που αναφέρεται από τον ερευνητή
_____	Υπογράμμιση: δηλώνει έμφαση μέσω της ανύψωσης του τόνου και της έντασης της φωνής

2ο ΒΗΜΑ: Προσεκτική
ανάγνωση των κειμένων.
Εντοπισμός & συγκέντρωση
των αποσπασμάτων που
αντιστοιχούν σε κάθε
ερευνητικό ερώτημα και
υποερώτημα.

Διαβάζουμε προσεκτικά το υλικό μας (τα μετεγγραμμένα κείμενα των συνεντεύξεων), εξοικειωνόμαστε με αυτό και εντοπίζουμε εκείνα τα αποσπάσματα που μας παρέχουν πληροφορίες για κάθε ένα ερευνητικό ερώτημα και υποερώτημα. Με τη διαδικασία της αντιγραφής & επικόλλησης (copy & paste), τα συγκεντρώνουμε σε ένα χωριστό αρχείο ή σελίδα ανά ερώτημα και υποερώτημα.

2ο ΒΗΜΑ: Προσεκτική
ανάγνωση των κειμένων.
Εντοπισμός & συγκέντρωση
των αποσπασμάτων που
αντιστοιχούν σε κάθε
ερευνητικό ερώτημα και
υποερώτημα.

Παράδειγμα:

Ο/Η ερευνητής/τρια διενεργεί μια έρευνα με σκοπό να μελετήσει το φαινόμενο της ανατροφοδότησης επί των γραπτών εργασιών που λαμβάνουν οι φοιτητές/τριες από τον/την Καθηγητή/τρια-Σύμβουλό τους στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ένα από τα ερευνητικά ερωτήματά του είναι το εξής: Ποιες λειτουργίες των γραπτών σχολίων ανατροφοδότησης αναγνωρίζουν οι φοιτητές/τριες με βάση τις εμπειρίες τους;

2ο ΒΗΜΑ: Προσεκτική
ανάγνωση των κειμένων.
Εντοπισμός & συγκέντρωση
των αποσπασμάτων που
αντιστοιχούν σε κάθε
ερευνητικό ερώτημα και
υποερώτημα.

Παράδειγμα:

Ο/Η ερευνητής/τρια θα επιχειρήσει μια
θεματική ανάλυση του συλλεχθέντος
εμπειρικού υλικού με σκοπό να ανιχνεύσει,
στον λόγο των φοιτητών/τριών, θέματα
(δηλ. επαναλαμβανόμενα μοτίβα
νοήματος) σχετικά με τις λειτουργίες των
σχολίων ανατροφοδότησης και να τα
οργανώσει με τέτοιο τρόπο, ώστε να
απαντήσει στο ερευνητικό του ερώτημα.

2ο ΒΗΜΑ: Προσεκτική
ανάγνωση των κειμένων.
Εντοπισμός & συγκέντρωση
των αποσπασμάτων που
αντιστοιχούν σε κάθε
ερευνητικό ερώτημα και
υποερώτημα.

Παράδειγμα:

Ο/Η ερευνητής/τρια διαβάσει προσεκτικά
τα μετεγγραμμένα
(«απομαγνητοφωνημένα») κείμενα των
συνεντεύξεών του και εντοπίζει ως σχετικά
με το παραπάνω ερωτήματα εξής
αποσπάσματα (από τέσσερις διαφορετικές
συνεντεύξεις 7, την 1η, την 3η, την 6η και την
8η):

2ο ΒΗΜΑ: Προσεκτική
ανάγνωση των κειμένων.
Εντοπισμός & συγκέντρωση
των αποσπασμάτων που
αντιστοιχούν σε κάθε
ερευνητικό ερώτημα και
υποερώτημα.

Παράδειγμα:

- Ε: Ωραία. Ας περάσουμε τώρα στα γραπτά σχόλια και στην ανατροφοδότηση. Ποιες είναι οι εμπειρίες σας από τα γραπτά σχόλια των Γραπτών Εργασιών σε σχέση με τις μαθησιακές σας ανάγκες;
- Σ1: Αυτό (...) Δε θα ξεχάσω ότι πάντα περίμενα με αγωνία το email του καθηγητή με την ανατροφοδότηση και θα είμαι ειλικρινής, κάποιες φορές ήταν απογοητευτικό όταν το email περιοριζόταν σε τρεις σειρές οι οποίες πιθανότατα να απευθύνονταν σε όλους τους φοιτητές και πόση μεγάλη χαρά μου έδιναν καθηγητές οι οποίοι έδειχναν ότι είχαν ασχοληθεί σοβαρά με τη δική μου εργασία, με τα δικά μου ζητήματα, και που ήξεραν να εντοπίσουν και τα θετικά μου σημεία και να με ενισχύσουν σε αυτό, να μου δείξουν ότι κάνω κάποια πράγματα πολύ σωστά κι αυτό στο ψυχολογικό κομμάτι βοηθούσε πάρα πολύ, αλλά και εντόπιζαν τις αδυναμίες μου όχι με τρόπο γενικό, αλλά συγκεκριμένο, ώστε να μπορώ κι εγώ στο μέλλον να τις βελτιώσω. Και γι αυτό λοιπόν όταν λάμβανα τέτοιες επιστολές αναλυτικές αυτό μου έδινε πολύ μεγάλη ικανοποίηση αισθανόμουν ότι μάθαινα, ότι γινόμουν καλύτερη καθημερινά. (Συν. 1)

2ο ΒΗΜΑ: Προσεκτική
ανάγνωση των κειμένων.
Εντοπισμός & συγκέντρωση
των αποσπασμάτων που
αντιστοιχούν σε κάθε
ερευνητικό ερώτημα και
υποερώτημα.

Παράδειγμα:

- E: Μάλιστα. Πολύ κατανοητό. Ναι. Ωραία. Εμμ... από αυτά που μέχρι στιγμής έχουμε συζητήσει, καταλαβαίνω ότι μελετάτε τα σχόλια που αφορούν τις εργασίες σας και υποθέτω ότι προχωράτε και στις απαραίτητες διορθώσεις (...)*
- Σ3: Ο τρόπος τώρα που το πετυχαίνουν αυτό... Σου λένε τα δυνατά σημεία, σου λένε τα αδύνατα σημεία σου, οπότε εκεί σε βοηθούνε λίγο να καταλάβεις πού έχεις ελλείψεις, πού δεν έχεις, πού είσαι εντάξει. Εμμ (...) ανάλογα τώρα με την ποιότητα των σχολίων, αν είναι πιο εξατομικευμένα, αν είναι πιο γενικά, πιο τυποποιημένα, σε (...) βοηθούν ίσως στην ουσία να ξανακοιτάξεις τα σημεία που έχεις κάνει λάθος, να προσπαθήσεις να δεις πώς θα έπρεπε να τα 'χεις κάνει για να είναι σωστά. Αυτός είναι ο κύριος, κύριος τρόπος που μ' έχουνε βοηθήσει. (Συν. 3)*
- E: Απ' ό,τι κατάλαβα από όσα έχετε αναφέρει μελετάτε τα σχόλια που αφορούν τις εργασίες σας και προχωράτε στις απαραίτητες διορθώσεις ή κάνω λάθος;*

2ο ΒΗΜΑ: Προσεκτική
ανάγνωση των κειμένων.
Εντοπισμός & συγκέντρωση
των αποσπασμάτων που
αντιστοιχούν σε κάθε
ερευνητικό ερώτημα και
υποερώτημα.

Παράδειγμα:

- Σ6:** *Ε, ναι, μέσα από τα σχόλια βελτιωνόμαστε. Αυτός είναι και (...) είναι ένας στόχος. Εγώ ναι βελτιώνομαι σε κάθε... από εργασία σε εργασία, με στόχο πάντα τις εξετάσεις. Γιατί και οι εργασίες συμβάλλουν πολύ εε στην προετοιμασία για τις εξετάσεις. Είναι ένας τρόπος αυτοδιόρθωσης.
[...]*
- Ε:** *Μάλιστα. Ωραία. Εμμ κατά τη γνώμη σας ποια χαρακτηριστικά των γραπτών σχολίων επί των εργασιών ενισχύουν τη μαθησιακή σας αυτονομία;*
- Σ6:** *Να μου εντοπίσει ... ο εντοπισμός των λαθών, αλλά όχι μόνο αυτό. Να μου δώσει κατευθύνσεις, όχι ακριβώς να μου πει τη σωστή απάντηση, αλλά να μου εεε, να μου δώσει κάποιες κατευθύνσεις προς τα πού να ψάξω, προς τα πού έπρεπε να κινηθώ. Και ίσως και κάποιες περισσότερες πηγές για να διαμορφώσω μόνη μου τη σωστή απάντηση. (Συν. 6)*
- Ε:** *Μμμ. Πολύ ωραία. Δε μου λέτε, θεωρείτε ότι τα σχόλια αυτά, τα γραπτά σχόλια των εργασιών, σας βοηθούν και στη μαθησιακή σας πορεία γενικότερα;*
- Σ8:** *Εεε θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ σημαντικά τα σχόλια της ανατροφοδότησης γιατί μου εντοπίζουν ποια είναι τα λάθη μου και ταυτόχρονα ψάχνω μόνη μου να βρω ποιες είναι οι σωστές (.) λύσεις και να ανατρέξω και πάλι στο υλικό, γιατί χρειάζεται κάθε φορά να ανατρέχεις και στο υλικό και να το εμπλουτίζεις αυτό το υλικό, και έτσι αυξάνω τις γνώσεις μου οπωσδήποτε. (Συν. 8)*

2ο ΒΗΜΑ: Προσεκτική
ανάγνωση των κειμένων.
Εντοπισμός & συγκέντρωση
των αποσπασμάτων που
αντιστοιχούν σε κάθε
ερευνητικό ερώτημα και
υποερώτημα.

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να
επισημάνουμε τα εξής:

1. Σε μια ημιδομημένη συνέντευξη, τα
σχετικά με κάποιο ερευνητικό ερώτημα
αποσπάσματα βρίσκονται κατά κανόνα στα
σημεία εκείνα που ο/η ερευνητής/
συνεντευκτής/τρια έθεσε τις σχετικές
ερωτήσεις. Αυτό όμως δεν αποκλείει το
ενδεχόμενο να εντοπιστούν σχετικά
αποσπάσματα και σε άλλα σημεία της
συνέντευξης. Είναι, συνεπώς, σημαντικό να
διαβάσουμε προσεκτικά το σύνολο του
υλικού και να προσπαθήσουμε να
εντοπίσουμε όλες τις πληροφορίες που
αντιστοιχούν σε κάθε μας ερώτημα ή/και
υποερώτημα.

2ο ΒΗΜΑ: Προσεκτική
ανάγνωση των κειμένων.
Εντοπισμός & συγκέντρωση
των αποσπασμάτων που
αντιστοιχούν σε κάθε
ερευνητικό ερώτημα και
υποερώτημα.

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να
επισημάνουμε τα εξής:

2. Η παραπάνω διαδικασία απομειώνει την
πολυπλοκότητα του υλικού που έχει να
διαχειριστεί ο ερευνητής, για να απαντήσει
σε κάθε του ερώτημα / υποερώτημα: αντί,
δηλαδή, να πρέπει να επεξεργαστεί το
σύνολο του υλικού που έχει συγκεντρώσει
(π.χ. 80 –100 σελίδες
απομαγνητοφωνημένου κειμένου), μπορεί
να εστιάσει την αναλυτική του ματιά στα
επιλεγμένα (ανά ερώτημα / υποερώτημα)
αποσπάσματα που μπορεί να μην
υπερβαίνουν συνολικά τις 2-4 σελίδες.

2ο ΒΗΜΑ: Προσεκτική
ανάγνωση των κειμένων.
Εντοπισμός & συγκέντρωση
των αποσπασμάτων που
αντιστοιχούν σε κάθε
ερευνητικό ερώτημα και
υποερώτημα.

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να
επισημάνουμε τα εξής:

Η συγκέντρωση ομοειδών, ως προς το
περιεχόμενο, αποσπασμάτων παρέχει τη
δυνατότητα στον ερευνητή να τα
αντιπαραβάλλει και να αναγνωρίσει, με τον
τρόπο αυτόν, εντός τους κοινά νοηματικά
μοτίβα ή διαφοροποιήσεις.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Στη συνέχεια, ο/η ερευνητής/τρια οφείλει να ερμηνεύσει τα δεδομένα του, να κατανοήσει δηλαδή το νόημά τους και να το αποδώσει με έναν εννοιολογικό προσδιορισμό. Η διαδικασία αυτή καλείται «κωδικοποίηση» και οι εννοιολογικοί προσδιορισμοί, οι οποίοι εκφράζουν το νόημα που αποδίδει ο/η ερευνητής/τρια στο συγκεκριμένο τμήμα δεδομένων, ονομάζονται «κωδικοί».

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Σύμφωνα με τους Braun και Clarke (2012, 61), οι κωδικοί αποδίδουν και ονοματίζουν ένα χαρακτηριστικό (μια μονάδα νοήματος) που αναγνωρίζει ο/η ερευνητής/τρια σε κάποιο τμήμα των δεδομένων του (π.χ. σε ένα απόσπασμα του μετεγγραμμένου κειμένου μιας συνέντευξης) και φαίνεται να είναι σημαντικό για την απάντηση των ερευνητικών του ερωτημάτων. Ο/Η ερευνητής/ρια μαρκάρει το συγκεκριμένο απόσπασμα και το αντιστοιχίζει με τον συγκεκριμένο εννοιολογικό προσδιορισμό (κωδικό). Η διαδικασία της κωδικοποίησης οφείλει να είναι συστηματική και οι κωδικοί περιεκτικοί.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Θα πρέπει να σημειώσουμε πως στη θεματική ανάλυση, όπως παρουσιάζεται στο ανά χείρας κείμενο, σημαντικό ρόλο παίζουν ιδέες, κατηγορίες και σχήματα, που έχουν προκύψει από τη βιβλιογραφική επισκόπηση και είναι σχετικές με το ζήτημα που εξετάζεται. Ο/Η ερευνητής/τρια, όμως, δεν περιορίζεται στην απλή αντιστοίχιση κάποιων από τις κατηγορίες αυτές με τμήματα των δεδομένων του (όπως γίνεται κατά κόρον σε εκδοχές της Ανάλυσης Περιεχομένου).

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Οι κατηγορίες αυτές λειτουργούν ευρετικά: οξύνουν, δηλαδή, τη ματιά του/της ερευνητή/τριας, τον/την βοηθούν να στοχαστεί θεωρητικά, να αποκωδικοποιήσει το νόημα των εμπειρικών δεδομένων και να αναγνωρίσει, εντός αυτών, ενδιαφέρουσες πτυχές του φαινομένου που εξετάζει. Δεν θα πρέπει, συνεπώς, να περιορίζουν τη δημιουργική διάσταση της διαδικασίας της ανάλυσης και ειδικότερα, τη δυνατότητα του ερευνητή να αναγνωρίσει στα δεδομένα του πτυχές και όψεις του φαινομένου που μελετά.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Στο ίδιο απόσπασμα μπορεί να αποδοθούν περισσότεροι κωδικοί, αφού μπορεί να περιέχει περισσότερες από μια μονάδες νοήματος. Επίσης, ο ίδιος κωδικός μπορεί να αποδοθεί σε περισσότερα αποσπάσματα, όταν αναγνωρίζεται σε αυτά το ίδιο περιεχόμενο νοήματος.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Καθώς η διαδικασία της κωδικοποίησης προχωρά, κωδικοί, που έχουν ήδη διατυπωθεί, μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν. Μπορούν, επίσης, να τροποποιηθούν στη βάση νέων δεδομένων έτσι, ώστε να συμπεριλάβουν και άλλες εκδοχές ομοειδούς νοήματος ή/και να αποσαφηνίσουν το εύρος τους έναντι άλλων παραχθέντων κωδικών.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

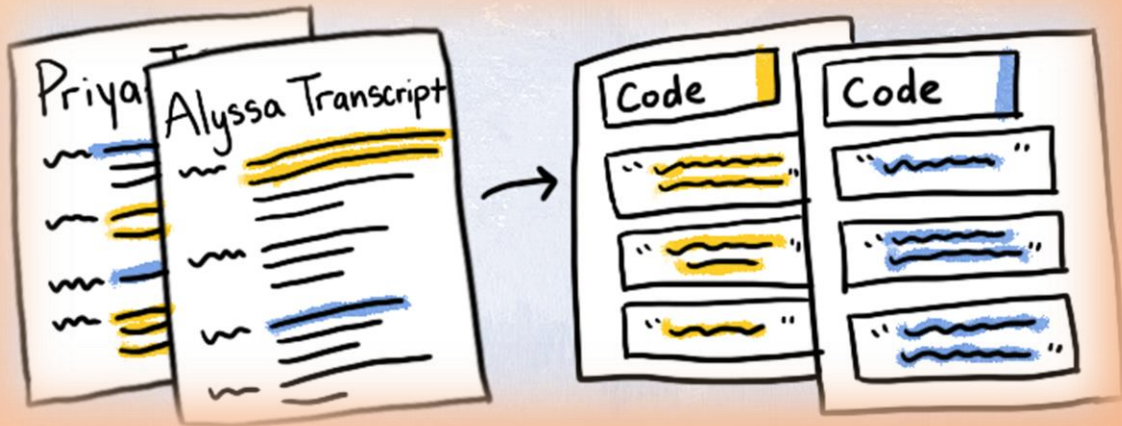
Οι κωδικοί μπορεί να είναι περιγραφικού τύπου, να συνοψίζουν δηλαδή και να περιγράφουν το έκδηλο περιεχόμενο μιας ενότητας των δεδομένων. Μπορεί, όμως, να προκύπτουν από την ερμηνεία της σημασίας ή του λανθάνοντος νοήματος που διαβάζει ο/η ερευνητής/τρια στα δεδομένα του (κωδικοί ερμηνευτικού τύπου).

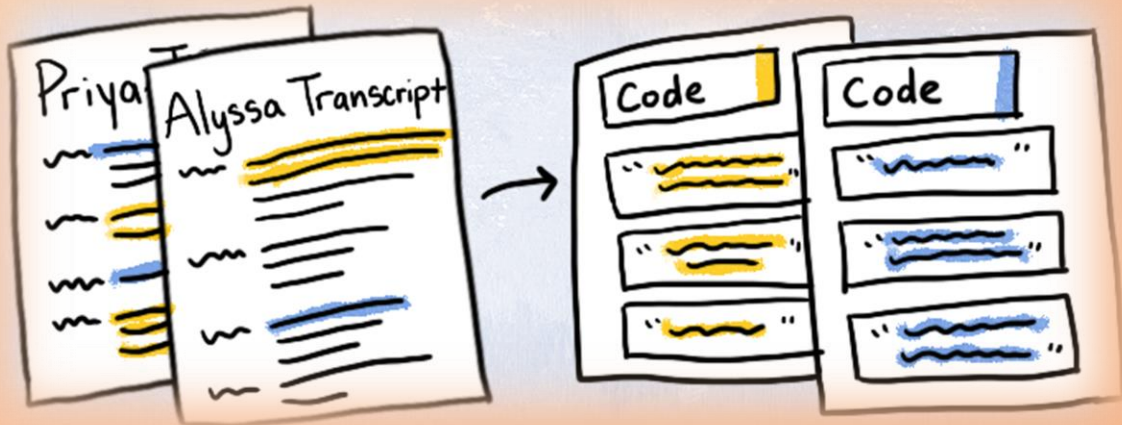
3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Όπως επισημάναμε παραπάνω, σε αυτή τη φάση της αναλυτικής διαδικασίας (κωδικοποίηση), ο/η ερευνητής/τρια αξιοποιεί σχετικές ιδέες ή ευρήματα πρότερων ερευνών, που έχει αναδείξει η βιβλιογραφική του επισκόπηση, ως σχήματα που ευαισθητοποιούν την ερευνητική του ματιά και τον βοηθούν να αναγνωρίσει μοτίβα νοήματος στα δεδομένα του.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

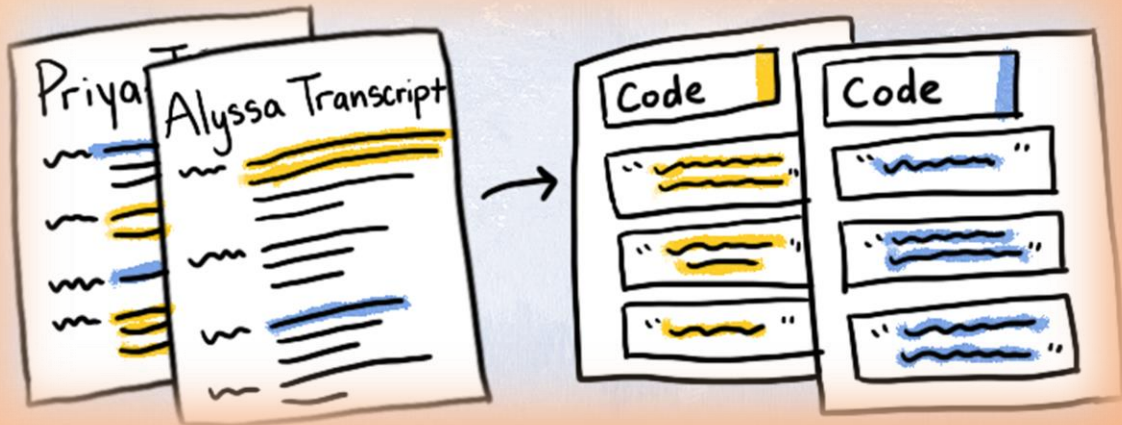
Συνεπώς, κάποιοι από τους κωδικούς που παράγει ο/η ερευνητής/τρια προέρχονται από τα ίδια τα λόγια των πληροφορητών ή αντανakλούν τις ιδέες τους, ενώ άλλοι κωδικοί αντλούν από το εννοιολογικό και θεωρητικό πλαίσιο που υιοθετεί ο/η ερευνητής/τρια.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Η επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας ανέδειξε ως λειτουργίες της ανατροφοδότησης, που λαμβάνει ο/η φοιτητής/τρια από τον/την Καθηγητή/τρια – Σύμβουλο, στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τις παρακάτω:

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Η ανατροφοδότηση

Παράδειγμα

(α) ενισχύει τα κίνητρα του/της φοιτητή/τριας για μάθηση,

(β) διευκολύνει τη μαθησιακή εξέλιξη και τη βελτίωση της απόδοσης,

(γ) ενθαρρύνει τον/την φοιτητή/τρια,

(δ) ενισχύει τις διαδικασίες ενεργητικής και αυτοκατευθυνόμενης μάθησης,

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Η ανατροφοδότηση

Παράδειγμα

(ε) επισημαίνει στους/στις φοιτητές/τριες σε ποια σημεία του διδακτικού υλικού πρέπει να εστιάσουν,

(στ) βοηθά τους/τις φοιτητές/τριες να παρακολουθούν τη μαθησιακή τους εξέλιξη και να αναπτύξουν δεξιότητες αυτο-αξιολόγησης,

(ζ) βοηθά τους/τις φοιτητές/τριες να αισθανθούν ότι εκπλήρωσαν έναν στόχο,

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Η ανατροφοδότηση

Παράδειγμα

(η) παρέχει το έναυσμα για την ουσιαστική επικοινωνία φοιτητή και καθηγητή-συμβούλου,

(θ) αιτιολογεί τον βαθμό που έλαβε η εργασία.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Ο/Η ερευνητής/τρια μπορεί να ξεκινήσει την κωδικοποίηση, έχοντας φτιάξει μια λίστα με κατηγορίες που άντλησε από τη σχετική βιβλιογραφία. Στο παραπάνω παράδειγμα, θα μπορούσαμε (κατ' αντιστοιχία προς τα πορίσματα της βιβλιογραφικής επισκόπησης) να προσδιορίσουμε, σε σχέση με τις «Λειτουργίες που επιτελεί η ανατροφοδότηση», τις εξής κατηγορίες:

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

κατηγορίες:

Παράδειγμα

(α) Κινητοποίηση για μάθηση,

(β) Συνδρομή στη μαθησιακή εξέλιξη και τη βελτίωση της απόδοσης,

(γ) Ενθάρρυνση,

(δ) Ενίσχυση διαδικασιών ενεργητικής και αυτοκατευθυνόμενης μάθησης,

(ε) Συνδρομή στη μελέτη του διδακτικού αντικειμένου,

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

κατηγορίες:

Παράδειγμα

(στ) Ανάπτυξη δεξιοτήτων
αυτοπαρατήρησης και αυτο-αξιολόγησης,

(ζ) Ενίσχυση της αίσθησης εκπλήρωσης
στόχων,

(η) Ενίσχυση της ουσιαστικής επικοινωνίας
φοιτητή και καθηγητή-συμβούλου,

(θ) Αιτιολόγηση του βαθμού.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Ο/Η ερευνητής/τρια
αποκόπτει το εξής τμήμα
του κειμένου:

«κάποιες φορές ήταν απογοητευτικό όταν το email περιοριζόταν σε τρεις σειρές οι οποίες πιθανότατα να απευθύνονταν σε όλους τους φοιτητές και πόση μεγάλη χαρά μου έδιναν καθηγητές οι οποίοι έδειχναν ότι είχαν ασχοληθεί σοβαρά με τη δική μου εργασία, με τα δικά μου ζητήματα» (συν.1)

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Στο απόσπασμα αυτό, ο πληροφορητής αντιπαραβάλλει μια απορριπτέα από τον ίδιο και απογοητευτική για εκείνον πρακτική του Καθηγητή-Συμβούλου (τον συνοπτικό και όχι εξατομικευμένο σχολιασμό της εργασίας του φοιτητή) με μια καλή και επιθυμητή στον ίδιο πρακτική («[οι καθηγητές] έδειχναν ότι είχαν ασχοληθεί σοβαρά με τη δική μου εργασία, με τα δικά μου ζητήματα).

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Η έμφαση που δηλώνεται με την επανάληψη της αντωνυμίας «δική μου» - «δικά μου» καθώς και ο επιρρηματικός προσδιορισμός «σοβαρά» αποτελούν στο παραπάνω απόσπασμα τα ερμηνευτικά κλειδιά.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Στα λεγόμενα του πληροφορητή ο ερευνητής αναγνωρίζει μια λειτουργία των σχολίων ανατροφοδότησης που ο πληροφορητής του την αξιολογεί ως σημαντική: δείχνουν στον φοιτητή πως ο Καθηγητής-Σύμβουλος έχει ασχοληθεί σοβαρά με τη δική του εργασία και προσπάθησε να ανταποκριθεί στις δικές του διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές ανάγκες.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Με αυτόν τον τρόπο, η σχέση Καθηγητή-Συμβούλου και φοιτητή προσλαμβάνει (παρά τη γεωγραφική απόσταση) έναν προσωπικό χαρακτήρα, που χαροποιεί τον/την φοιτητή/τρια και τον/την ενθαρρύνει.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Σε σχέση με το ερευνητικό ερώτημα, που εξετάζουμε, μπορούμε να πούμε πως στα συγκεκριμένα λεγόμενα του πληροφορητή ο ερευνητής διαβάζει μια σημαντική πτυχή της λειτουργίας που επιτελεί η γραπτή ανατροφοδότηση του Καθηγητή – Συμβούλου: δείχνει ότι ασχολείται εξατομικευμένα με τον κάθε φοιτητή/τρια και προσπαθεί να ανταποκριθεί στις διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές του ανάγκες.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Συνεπώς, ο/η ερευνητής/τρια συμπυκνώνει το νόημα των λεγομένων του πληροφορητή, διαμορφώνοντας τον κωδικό: «Ένδειξη εξατομικευμένης προσέγγισης και ανταπόκρισης στις διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές ανάγκες του φοιτητή».

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παρατήρηση:

Παράδειγμα

Μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ο παραπάνω κωδικός είναι ερμηνευτικού τύπου, αφού δεν αποδίδει το ρητό περιεχόμενο των λεγομένων του πληροφορητή, αλλά αντανακλά την ερμηνεία του/της ερευνητή/τριας για όσα έχει πει ο συμμετέχων στην έρευνα. Επίσης, ο κωδικός αυτός δεν ταυτίζεται με κάποια από τις κατηγορίες που αντλήσαμε από τη βιβλιογραφία.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παρατήρηση:

Παράδειγμα

Μπορούμε, ωστόσο, να θεωρήσουμε ότι η συγκεκριμένη λειτουργία της ανατροφοδότησης, που αποδίδει ο παραπάνω κωδικός, συνδέεται (ως «ιδιότητά» της) με μια ευρύτερη λειτουργία της ανατροφοδότησης, εκείνη της ενθάρρυνσης του φοιτητή.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Το παραπάνω απόσπασμα θα μπορούσε να κωδικοποιηθεί μέσω ενός διαφορετικού πρίσματος (ερευνητικού ερωτήματος) και να του αποδοθεί ένας άλλος εννοιολογικός προσδιορισμός (κωδικός): «προσαρμογή στις διαφοροποιημένες μαθησιακές ανάγκες του φοιτητή». Ένας τέτοιος κωδικός ανταποκρίνεται στο ερευνητικό ερώτημα: «Τι συνιστά αποτελεσματική ανατροφοδότηση σύμφωνα με τις προσδοκίες των φοιτητών;».

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Παράδειγμα

Ως εκ τούτου, δεν πρέπει να μας απασχολήσει σε αυτό το σημείο της αναλυτικής διαδικασίας, όπου εστιάζουμε την προσοχή μας στην απάντηση ενός άλλου ερωτήματος (Ποιες λειτουργίες των γραπτών σχολίων ανατροφοδότησης αναγνωρίζουν οι φοιτητές/τριες με βάση τις εμπειρίες τους). Γίνεται, συνεπώς, σαφές: (α) ότι τα ερευνητικά ερωτήματα λειτουργούν ως οδηγός («φίλτρο») κατά τη διαδικασία της κωδικοποίησης, (β) στο ίδιο απόσπασμα μπορεί να αποδοθούν περισσότεροι του ενός κωδικοί.

3ο ΒΗΜΑ: Κωδικοποίηση

Ο/Η ερευνητής/τρια
επεξεργάζεται τα
αποσπάσματα, τα τεμαχίζει
και αποδίδει σε κάθε τμήμα
τον σχετικό κωδικό

ΚΕΙΜΕΝΟ	ΚΩΔΙΚΟΙ
<p>Ε: Ωραία. Ας περάσουμε τώρα στα γραπτά σχόλια και στην ανατροφοδότηση. Ποιες είναι οι εμπειρίες σας από τα γραπτά σχόλια των Γραπτών Εργασιών σε σχέση με τις μαθησιακές σας ανάγκες;</p> <p>Σ1: Αυτό (...) Δε θα ξεχάσω ότι πάντα περίμενα με αγωνία το email του καθηγητή με την ανατροφοδότηση και θα είμαι ειλικρινής, κάποιες φορές ήταν απογοητευτικό όταν το email περιοριζόταν σε τρεις σειρές οι οποίες πιθανότατα να απευθύνονταν σε όλους τους φοιτητές και πόση μεγάλη χαρά μου έδιναν καθηγητές οι οποίοι έδειχναν ότι είχαν ασχοληθεί σοβαρά με τη δική μου εργασία, με τα δικά μου ζητήματα, και που ήξεραν να εντοπίσουν και τα θετικά μου σημεία και να με ενισχύσουν σε αυτό, να μου δείξουν ότι κάνω κάποια πράγματα πολύ σωστά κι αυτό στο ψυχολογικό κομμάτι βοηθούσε πάρα πολύ, αλλά και εντόπιζαν τις αδυναμίες μου όχι με τρόπο γενικό, αλλά συγκεκριμένο, ώστε να μπορώ κι εγώ στο μέλλον να τις βελτιώσω. Και γι αυτό λοιπόν όταν λάμβανα τέτοιες επιστολές αναλυτικές αυτό μου έδινε πολύ μεγάλη ικανοποίηση, αισθανόμουν ότι μάθαινα, ότι γινόμουν καλύτερη καθημερινά. (Συν. 1)</p>	<p>Ένδειξη εξατομικευμένης προσέγγισης και ανταπόκρισης στις διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές ανάγκες του φοιτητή.</p> <p>Ενθάρρυνση του φοιτητή Βελτίωση μέσω του εντοπισμού αδυναμιών με εστιασμένο τρόπο Κινητοποίηση με σκοπό την αυτοβελτίωση..</p> <p>Καλλιέργεια της αίσθησης προσωπικής ανάπτυξης και της αυτοβελτίωσης.</p>

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Σε αυτό το στάδιο επιχειρείται η μετάβαση από το επίπεδο των κωδικών σε εκείνο των θεμάτων. Τα θέματα είναι εννοιολογικές κατασκευές πιο αφηρημένες και γενικές από τους κωδικούς. Προκύπτουν από την επεξεργασία, τη σύγκριση, τη συγχώνευση των κωδικών και αντιστοιχούν σε ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο νοήματος. Τα θέματα αποτελούν αυτόνομες εννοιολογικές οντότητες και μπορούν να λειτουργήσουν ως εκδοχές απάντησης στο ερευνητικό ερώτημα το οποίο εξετάζουμε.

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Η διαδικασία μετάβασης από τους κωδικούς στα θέματα ξεκινά με τη συγκέντρωση όλων των αποσπασμάτων που έχουν κωδικοποιηθεί κάτω από κάθε κωδικό. Στον πίνακα, έχουν συγκεντρωθεί όλοι οι κωδικοί που προέκυψαν από τη διαδικασία της κωδικοποίησης, καθώς και τα αποσπάσματα που έχουν ταξινομηθεί κάτω από τον καθέναν από αυτούς. Με αυτόν τον τρόπο, ο ερευνητής μπορεί ευκολότερα να αντιπαραβάλλει, κατά τη διαδικασία της δημιουργίας των θεμάτων, τόσο τα αποσπάσματα όσο και τους κωδικούς μεταξύ τους.

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Ήδη κατά την οργάνωση των κωδικών στον πίνακα, κάποιοι από αυτούς, που αποδίδουν το ίδιο νόημα ή πολύ κοντινά νοήματα, μπορούν να συγχωνευτούν.

Ένδειξη εξατομικευμένης προσέγγισης και ανταπόκρισης στις διαφοροποιημένες ανάγκες των φοιτητών	Ενθάρρυνση των φοιτητών	Βελτίωση μέσω του εντοπισμού αδυναμιών / λαθών	Συνδρομή στη μαθησιακή εξέλιξη και τη βελτίωση της επίδοσης
κάποιες φορές ήταν απογοητευτικό όταν το email περιοριζόταν σε τρεις σειρές οι οποίες πιθανότατα να απευθύνονταν σε όλους τους φοιτητές και πόση μεγάλη χαρά μου έδιναν καθηγητές οι οποίοι έδειχναν ότι είχαν ασχοληθεί σοβαρά με τη δική μου εργασία, με τα δικά μου ζητήματα και που ήξεραν να εντοπίσουν και τα θετικά μου σημεία και να με ενισχύσουν σε αυτό, να μου δείξουν ότι κάνω κάποια πράγματα πολύ σωστά κι αυτό στο ψυχολογικό κομμάτι βοηθούσε πάρα πολύ (συν.1)	και πόση μεγάλη χαρά μου έδιναν καθηγητές οι οποίοι έδειχναν ότι είχαν ασχοληθεί σοβαρά με τη δική μου εργασία, με τα δικά μου ζητήματα και που ήξεραν να εντοπίσουν και τα θετικά μου σημεία και να με ενισχύσουν σε αυτό, να μου δείξουν ότι κάνω κάποια πράγματα πολύ σωστά κι αυτό στο ψυχολογικό κομμάτι βοηθούσε πάρα πολύ (συν.1)	αλλά και εντόπιζαν τις αδυναμίες μου όχι με τρόπο γενικό, αλλά συγκεκριμένο, ώστε να μπορώ κι εγώ στο μέλλον να τις βελτιώσω (συν.1) Ο τρόπος τώρα που το πετυχαίνουν αυτό... Σου λένε τα δυνατά σημεία, σου λένε τα αδύνατα σημεία σου, οπότε εκεί σε βοηθούνε λίγο να καταλάβεις πού έχεις ελλείψεις, πού δεν έχεις, πού είσαι εντάξει. (συν.3) Να μου εντοπίσει ... ο εντοπισμός των λαθών, αλλά όχι μόνο αυτό (συν.6) Εεε θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ σημαντικά τα σχόλια της ανατροφοδότησης γιατί μου εντοπίζουν ποια είναι τα λάθη μου (συν. 8)	Ε, ναι, μέσα από τα σχόλια βελτιωνόμαστε. Αυτός είναι και (...) είναι ένας στόχος. Εγώ ναι βελτιώνομαι σε κάθε... από εργασία σε εργασία, με στόχο πάντα τις εξετάσεις. Γιατί και οι εργασίες συμβάλλουν πολύ εε στην προετοιμασία για τις εξετάσεις.(συν.6) Να μου δώσει κατευθύνσεις, όχι ακριβώς να μου πει τη σωστή απάντηση, αλλά να μου εεε, να μου δώσει κάποιες κατευθύνσεις προς τα πού να ψάξω, προς τα πού έπρεπε να κινηθώ. (συν.6) και να ανατρέξω και πάλι στο υλικό, γιατί χρειάζεται κάθε φορά να ανατρέχεις και στο υλικό και να το εμπλουτίζεις αυτό το υλικό (συν. 8)

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Για τη μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα θα πρέπει να λάβουμε υπό όψιν τα εξής:

-Τα θέματα είναι εννοιολογικές κατασκευές πιο αφηρημένες και γενικές από τους κωδικούς και μπορούν να σταθούν αυτόνομα ως μια εκδοχή ή πτυχή απάντησης στο ερευνητικό ερώτημα το οποίο εξετάζουμε. Λαμβάνουν, δε, μια θεωρητικά πιο επεξεργασμένη μορφή.

-Τα θέματα προκύπτουν από την επεξεργασία, τη σύγκριση, τη συγχώνευση των κωδικών.

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Για τη μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα θα πρέπει να λάβουμε υπό όψιν τα εξής:

-Κάποιοι από τους κωδικούς (με ενδεχόμενες τροποποιήσεις) μπορούν να μετακινηθούν στην κατηγορία των θεμάτων ή να λειτουργήσουν ως ιδιότητες ή υποκατηγορίες των θεμάτων που τα προσδιορίζουν και τα εξειδικεύουν.

-Η λεπτομερής εξέταση των αποσπασμάτων που έχουν ταξινομηθεί κατά τη διαδικασία της κωδικοποίησης και η αντιπαραβολή τους μπορεί να οδηγήσει σε ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις σχετικά με το περιεχόμενο ενός θέματος.

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Για τη μετάβαση
από τους κωδικούς
στα θέματα θα
πρέπει να λάβουμε
υπόψη τα εξής:

-Για την οργάνωση των κωδικών, την
ανάδειξη των θεμάτων και των ενδεχόμενων
μεταξύ τους σχέσεων, σημαντικό ρόλο
παίζουν οι έννοιες και τα σχήματα
θεωρητικής ευαισθητοποίησης, που έχει
αντλήσει ο/η ερευνητής/τρια από τη σχετική
βιβλιογραφία.

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

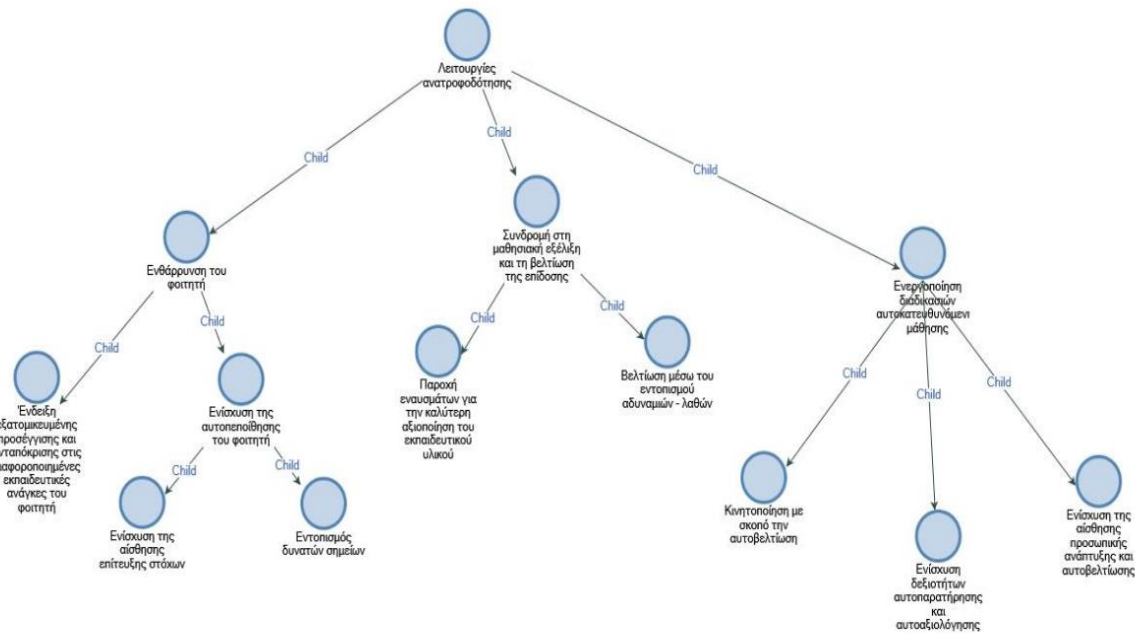
Για τη μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα θα πρέπει να λάβουμε υπό όψιν τα εξής:

-Τόσο κατά τη διαδικασία της ανάλυσης (κωδικοποίηση και δημιουργία θεμάτων), όσο και κατά την παρουσίαση των δεδομένων και των ευρημάτων, χρήσιμη είναι η αξιοποίηση απεικονιστικών μορφών, όπως διαγραμμάτων, σχημάτων και πινάκων για την οπτικοποίηση των ευρημάτων.

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Φαίνεται από την βελτίωση της αναλυτικής εκδοχής ότι η διαδικασία της ανάλυσης (κωδικοποίηση και δημιουργία θεμάτων) είναι μια δημιουργική διαδικασία, κατά την οποία ο ερευνητής δουλεύει σταδιακά, επανεξετάζοντας όχι μόνο τους κωδικούς αλλά και τα αποσπάσματα που έχουν υπαχθεί σε αυτούς. Ο/Η ερευνητής/τρια ενεργοποιεί λογικούς συλλογισμούς και αντλεί ιδέες από την πρότερη διαθέσιμη γνώση (βιβλιογραφική επισκόπηση).

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Τι προσφέρουν τα ευρήματά (θέματα και ιδιότητες), σε σχέση με τις κατηγορίες που αντλούνται από τη βιβλιογραφική επισκόπηση (πρότερη γνώση):

- Τα ευρήματα δύνανται να επιβεβαιώνουν στοιχεία της πρότερης γνώσης.
- Η ανάλυση αναδεικνύει και στοιχεία, τα οποία δεν είχαν συμπεριληφθεί στη λίστα των κατηγοριών που προέκυψαν από τη βιβλιογραφική επισκόπηση.

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Η διαδικασία της θεματικής ανάλυσης (κωδικοποίηση, μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα, ορισμός των θεμάτων και προσδιορισμός του περιεχομένου τους, με την ανάδειξη ιδιοτήτων, τη σύνδεση των θεμάτων ή των ιδιοτήτων μεταξύ τους) δεν αποτελεί μια τεχνικού τύπου ταξινομητική διαδικασία. Είναι μια δημιουργική διαδικασία, κατά την οποία ο/η ερευνητή/τρια αναπτύσσει μια διαλογική σχέση με τα δεδομένα του, αναγνωρίζει εντός αυτών μοτίβα νοήματος, τα εννοιολογεί και τα οργανώνει.

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Η διαδικασία αυτή διαμεσολαβείται από τις θεωρητικές προκατανοήσεις του/της ερευνητή/τριας καθώς και την πρότερη γνώση που έχει κατακτήσει κατά τη διαδικασία της βιβλιογραφικής επισκόπησης. Στόχος της ανάλυσής του δεν είναι πρωτίστως να επιβεβαιώσει ήδη γνωστά πορίσματα της βιβλιογραφίας, αλλά να καταδείξει νέες πτυχές του φαινομένου που μελετά, είτε παράγοντας νέες εννοιολογήσεις, είτε παρέχοντας ιδιαίτερο περιεχόμενο σε ήδη γνωστές κατηγορίες και κάνοντας νέες εννοιολογικές συνδέσεις.

4ο ΒΗΜΑ: Η μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα

Θα πρέπει, ακόμη, να επισημανθεί ότι οι διαδικασίες που ακολουθούνται κατά τη θεματική ανάλυση δεν κινούνται προς μια μονόδρομη φορά: ο/η ερευνητής/τρια συχνά επιστρέφει σε προηγούμενα βήματα/στάδια, αναθεωρεί αποφάσεις του και δοκιμάζει νέες ιδέες.

5ο ΒΗΜΑ: Έκθεση των
ευρημάτων.

Ενώ κατά τη διαδικασία της ανάλυσης /
κωδικοποίησης η κίνηση ήταν από τα
δεδομένα προς τους κωδικούς –θέματα, στη
διαδικασία της παρουσίασης των
ευρημάτων εκθέτουμε πρώτα τα θέματα /
ιδιότητες, που αναδείχθηκαν και απαντούν
στο ερώτημά μας.

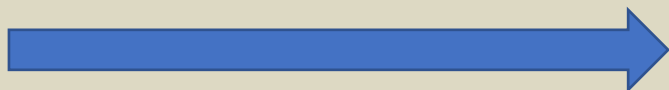
5ο ΒΗΜΑ: Έκθεση των ευρημάτων.

Παράδειγμα

Παράδειγμα (απόσπασμα από το κείμενο της εργασίας μας στο οποίο εκτίθενται τα ευρήματά μας):

...

Η ανάλυση των δεδομένων κατέδειξε πως μια από τις κεντρικές λειτουργίες που επιτελούν τα σχόλια ανατροφοδότησης επί των γραπτών εργασιών τους, που λαμβάνουν οι φοιτητές από τους Καθηγητές-Συμβούλους τους, αποτελεί η ενθάρρυνση του φοιτητή. Η ενθάρρυνση επιτυγχάνεται αφενός με την ενίσχυση της αίσθησης του φοιτητή ότι ο Καθηγητής - Σύμβουλος ασχολήθηκε συστηματικά με τη δική του εργασία, αναγνώρισε τις διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές του ανάγκες και επιχείρησε να ανταποκριθεί σε αυτές. Πραγματοποιείται, επίσης, με ενέργειες που αυξάνουν την αυτοπεποίθηση του φοιτητή, όπως (α) η ενίσχυση της αίσθησης του φοιτητή πως πέτυχε το στόχο του και (β) ο εντοπισμός και η επισήμανση «δυνατών» του σημείων. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα που ακολουθεί:

"Αυτό (...) Δε θα ξεχάσω ότι πάντα περίμενα με αγωνία το email του καθηγητή με την ανατροφοδότηση και θα είμαι ειλικρινής, κάποιες φορές ήταν απογοητευτικό όταν το email περιοριζόταν σε τρεις σειρές οι οποίες πιθανότατα να απευθύνονταν σε όλους τους φοιτητές και πόση μεγάλη χαρά μου έδιναν καθηγητές οι οποίοι έδειχναν ότι είχαν ασχοληθεί σοβαρά με τη δική μου εργασία, με τα δικά μου ζητήματα, και που ήξεραν να εντοπίσουν και τα θετικά μου σημεία και να με ενισχύσουν σε αυτό, να μου δείξουν ότι κάνω κάποια πράγματα πολύ σωστά κι αυτό στο ψυχολογικό κομμάτι βοηθούσε πάρα πολύ, αλλά και εντόπιζαν τις αδυναμίες μου όχι με τρόπο γενικό, αλλά συγκεκριμένο, ώστε να μπορώ κι εγώ στο μέλλον να τις βελτιώσω. Και γι αυτό λοιπόν όταν λάμβανα τέτοιες επιστολές αναλυτικές αυτό μου έδινε πολύ μεγάλη ικανοποίηση αισθανόμουν ότι μάθαινα, ότι γινόμουν καλύτερη καθημερινά. (Συν. αρ.1)

Πέραν της ενθάρρυνσης, άλλες σημαντικές λειτουργίες που φαίνεται να επιτελούν τα σχόλια ανατροφοδότησης του Καθηγητή – Συμβούλου επί των γραπτών εργασιών και εντοπίστηκαν στο υλικό μας είναι ....

Θεματική ανάλυση κατά Miles & Huberman, 1994

Πρόκειται για μια τριεπίπεδη ανάλυση, όπου ακολουθείται επαγωγική προσέγγιση, η οποία απαιτεί δημιουργικότητα και κριτική σκέψη, ενώ προϋποθέτει και ανοιχτή κωδικοποίηση.

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

Θεματικός άξονας «Προτάσεις και απόψεις για βελτίωση της σύγχρονης εξ αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο»		
Κατηγορίες	Κωδικοί/Εννοιολογικοί προσδιορισμοί	Σύνολο αναφορών
1. Δραστηριότητες που ικανοποιούν τα παιδιά	ΕΚΠΔ=Εναλλαγή και ποικιλία δραστηριοτήτων	4
	ΤΠΘΔ=Τα παιδιά θέλουν δράση	3
	ΣΓΣΔ=Συμμετοχή γονέων στις δραστηριότητες	1
2.Να υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις	ΝΥΕΛ=Να υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις	3
3. Να υπάρχει ενδεικτικό αποθετήριο	ΑΔΑ=Ανάγκη δημιουργίας αποθετηρίου	4
	ΝΜΓΑΧΤΑ=Να μην γίνεται αυτούσια χρήση του αποθετηρίου	2
4. Να υπάρχει δίκτυο μεταξύ των εκπαιδευτικών	ΔΜΤΕ=Δίκτυο μεταξύ των εκπαιδευτικών	1

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

Στην ερώτησή μας αν έχουν κάποιες
προτάσεις ή απόψεις που μπορούν να
βελτιώσουν την Σύγχρονη εξ αποστάσεως
εκπαίδευση στο Νηπιαγωγείο, οι
Συντονίστριες ανέφεραν ότι σίγουρα θα
πρέπει να γίνονται δραστηριότητες που
ικανοποιούν τα παιδιά, να υπάρχουν πολλές
εναλλακτικές λύσεις, αλλά και ένα
ενδεικτικό αποθετήριο που θα
εξυπηρετούσε τέτοιες καταστάσεις.

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

1. Δραστηριότητες που
ικανοποιούν τα παιδιά

Στην ερώτηση τι νομίζουν ότι ικανοποιεί περισσότερο τα νήπια στην τηλεεκπαίδευση, τόσο κατά την προσωπική τους άποψη , όσο κι από ότι τους μετέφεραν οι Νηπιαγωγοί, και οι τέσσερις Συντονίστριες εκπαιδευτικού έργου συμφώνησαν ότι τα νήπια θέλουν μια ποικιλία δραστηριοτήτων λέγοντας: «*Η εναλλαγή είναι πολύ σημαντική*»(Σ1) , «*αυτό που μου έχουν μεταφέρει νηπιαγωγοί, είναι ένας συνδυασμός μεταξύ κίνησης, μουσικής και παρουσίασης στην οθόνη.....ούτε η συνεχόμενη κίνηση γιατί κουράζονται, ούτε και η μουσική ούτε..... υπάρχει ένας συνδυασμός όλων αυτών των πραγμάτων. Όπως και στο σχολείο κάτι αντίστοιχο που έχουμε.....Πρέπει να βάλουμε τα παιδιά μία τέτοια διαδρομή. Η εναλλαγή περισσότερο.....*»(Σ4).

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

1. Δραστηριότητες που
ικανοποιούν τα παιδιά

Τρεις μάλιστα από τις Συντονίστριες υπογράμμισαν την σημασία της κίνησης, αλλά και της δράσης που επιθυμούν τα παιδιά, αναφέροντας *«Αυτό που τους δίνει τη δυνατότητα να ενεργήσουν πάνω στο αντικείμενο, στο υλικό που θα έχουνε. Τα παιδιά θέλουν δράση.... ακόμα κι αν τους δίνεις έννοιες αφηρημένες κτλ., να δρουν νοητικά πάνω σε αυτό, να αλληλοεπιδρούν με την έννοια, με το υλικό, για να μπορούν να εκφράζονται....»*(Σ2).

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

1. Δραστηριότητες που
ικανοποιούν τα παιδιά

Τέλος η Σ3 πρότεινε εκτός από την ποικιλία δραστηριοτήτων και την συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία: *«Είναι πολύ ωραία αυτά τα παιχνίδια που λέμε όλα τα διαδραστικά, αλλά χρειάζεται και παιχνίδι.... να σηκώνονται τα παιδιά συχνά από την καρέκλα τους, να τους προκαλείς να κάνουν πράγματα που εντάσσουν επίσης και το γονιό μέσα, έστω και για λίγο..... και οι κατασκευές, θέλουν μια ποικιλία.....».*

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

2. Να υπάρχουν εναλλακτικές
λύσεις

Μια άλλη πρόταση που έκαναν τρεις από τις
Συντονίστριες ήταν να υπάρχει πάντα εναλλακτική
λύση, καθώς όπως επεσήμαναν, στην
τηλεκπαίδευση *«η διαδικασία τρέχει πιο
γρήγορα....»*(Σ1), και *«αυτό που αναδείχθηκε είναι
ότι πρέπει να έχεις στη φαρέτρα σου πολλές ιδέες
στην καθημερινότητά, έτσι ώστε αν κολλάει κάτι ,
να έχεις την ευελιξία να πας σε κάτι άλλο.*

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

2. Να υπάρχουν εναλλακτικές
λύσεις

Γιατί για παράδειγμα, αν έχεις οργανώσει το χρόνο σου και έχεις δώσει μεγάλη σημασία σε μία..... στο να δουν ένα βίντεο και δεν ανεβαίνει εκείνη την ώρα το βίντεο ή στο ότι έχεις ετοιμάσει ένα ωραίο παραμύθι μέσα από εικόνες που εναλλάσσονται και κολλήσει, γιατί κολλάει..... και εσύ τρελαίνεσαι, γιατί έχεις αφιερώσει τόσο πολύ χρόνο να το κάνεις και παθαίνεις ύστερα και έρχεται..... αυτή η ματαίωση που νιώθεις, σε κάνει να μην μπορείς να συνεχίσεις.... τα παιδιά αντιλαμβάνονται αυτό που αισθάνεσαι και κάνει κοιλιά το μάθημα..... Ενώ όταν έχεις πολλά πράγματα, λες “ Δεν πειράζει παιδιά πάμε στο επόμενο”...Ναι νομίζω ότι αυτό είναι και το κλειδί της υπόθεσης. να έχεις πράγματα από πίσω....

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

*Ενώ έχεις να κάνεις 3 να έχεις άλλα 7 από πίσω, να
μπορείς να είσαι έτοιμη να δεχτείς την αντίσταση
και να μην το θεωρήσεις σαν ματαίωση και να πας
παρακάτω.»(Σ4).*

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

2. Να υπάρχουν εναλλακτικές
λύσεις

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

3. Να υπάρχει ενδεικτικό
αποθετήριο

Και οι τέσσερις Συντονίστριες θεωρούν ότι η δημιουργία ψηφιακού αποθετηρίου σίγουρα θα διευκόλυνε την Σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς πιστεύουν ότι ο συγκεκριμένος τρόπος παροχής διδασκαλίας *«θα μείνει και θα χρησιμοποιείται σε ειδικές περιπτώσεις..... Οπότε είναι καλό και το αποθετήριο αλλά και η δημιουργία ενός αναλυτικού προγράμματος.»*(Σ2).

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

3. Να υπάρχει ενδεικτικό
αποθετήριο

Ωστόσο, δύο από τις Συντονίστριες υπογράμμισαν ότι κάτι τέτοιο χρειάζεται μεγάλη προσοχή, καθώς *«δεν θα πρέπει το αποθετήριο αυτό να γίνεται.....να το κάνει δηλαδή ο εκπαιδευτικός αυτούσιο... Να παίρνει την ιδέα, να το τροποποιεί στα δικά του ενδιαφέροντα, και στα ενδιαφέροντα των παιδιών αλλά και στο επίπεδο των παιδιών»*(Σ1) και *«επειδή είμαστε άνθρωποι που βολευόμαστε στα έτοιμα πράγματα, υπάρχει κίνδυνος να χάσουμε τη δημιουργικότητά μας.....Να μην υπάρχει ένα σταθερό αποθετήριο για να μπαίνουν διαρκώς σε μία διαρκή αναζήτηση να αναζητούμε πράγματα, να βρίσκουμε αλλά και να δημιουργούμε. Αυτό.»*(Σ4).

Θεματική ανάλυση κατά
Miles & Huberman, 1994

Προτάσεις και απόψεις για
βελτίωση της Σύγχρονης εξ
Αποστάσεως στο Νηπιαγωγείο

4. Να υπάρχει δίκτυο μεταξύ
των εκπαιδευτικών

Μια από τις Συντονίστριες εκπαιδευτικού έργου, θεωρεί χρήσιμη την δημιουργία δικτύου μεταξύ των εκπαιδευτικών καθώς πιστεύει ότι *«Από το να μένει ένα άτομο πίσω σε όλο αυτό και να φοβάται να ρωτήσει κάτι.... όταν υπάρχει ένα τέτοιο δίκτυο ανοιχτό θα παίρνει την απάντηση από ένα συνάδελφο και μάλιστα η απάντηση θα είναι και στα μέτρα που θα πρέπει να την πάρει».*

Ενδεικτικές βιβλιογραφικές πηγές

- Braun, V., & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds.), *APA handbook of research methods in psychology, Vol. 2. Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological* (pp. 57–71).
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage Publications, Inc.
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσιώλης, Γ. (2017). *Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.